

jalne i intelektualne. Zato se danas i bavi nauka gradinama i burgovima, zato se osnivaju posebni naučni instituti što se bave njihovim proučavanjem. Stoga se nastoji, da se njihovi ostaci što dulje sačuvaju, da budu rečiti svedok prošlosti, a prošlost je glavica, koju moderno doba mora da upotrebi hoće li da živi razborito i dostojno čoveka. Priroda ne pozna stvaranja iz ničesa, započinjanja novog života bez obzira na neprekidni razvoj svega, što je na svetu, pa i našeg života.

Naša domovina puna je raznih gradina i gradova od najstarijih doistoričkih vremena pa sve do gospodskih dvorova 18. stoleća i do utvrda poslednjih borba. Nije davno, što je naša nauka počela proučavati te spomenike te nije čudo, da su nam oni još veoma nepoznati. No i u nas postoji Komisija za čuvanje umetničkih i historičkih spomenika, te u njezinim zbirkama imamo vanrednih i obilatih podataka i za poznavanje naših burgova. Rezultati naučnog rada u komisiji su također izvrsne moderne monografije nekih naših burgova. Prof. Đuro Szabó predsednik komisije izdao je i prvo sistematsko delo o srednjevekovnim gradovima u Hrvatskoj i Slavoniji. Ali kao sve ostalo, tako je i ovo nastojanje omeo veliki rat, a baš sada se oseća preka potreba, da se u ovo teško doba razaranja i vandalizama nastavi s ovim kulturno naučnim radom. To više se treba novom snagom dati na posao, što sada valja upoznati i burgove i sve ostale istorijske spomenike svih naših krajeva, prošlost čitavoga našeg naroda.

Uza sve to, što Mažuraniću nije bila specijalna zadaća proučavanje naših gradova, pružaju nam njegovi Prinosi obilnih podataka. Upotrebivši sve nazive, što ih Mažuranić navodi za burg i njegove građevne de-

love, još uvek preostaje obilje građe. Pre- daleko bi nas odvelo, kad bi stali govoriti o obrani i osvajanju gradova te stali nizati prerazne nazive navalnog i obrambenog oružja, da i ne spominjemo prikaz pravnih odnosa u našim srednjevekovnim gradovima. Napokon sam je Mažuranić napisao čitavu raspravu o imenima gradova, no uz naše današnje znanje treba još vrlo mnogo rada, da se iz takovog proučavanja stvore stalni naučni zaključci. Danas nam ti podaci daju tek naslućivati daleku, često vrlo zamamnu perspektivu. Vanredno su zanimljivi članci o pojedinim našim gradovima, a ima ih u Prinosima preko pedeset. I tu nalazimo uz pretežne istorijsko-juridičke momente i arheoloških prikaza, te u članku o zagrebačkom Gracu Mažuranić kuša ispravno odrediti položaj starih zagrebačkih vrata. Čitajući to razlaganje neverovatno se čini, da ni to još nije bilo naučno ispitano.

Mnogima će se ovaj rečnik činiti nešto arhaističan, no vanredno retko tkogod u nas s tolikom kulturom opravdava svoje stanovište kao što to Mažuranić u predgovoru opravdava svoj pravopis. A što se tiče Mažuranićevih osobitih, katkada starijih nazora, oni će često naučnom radniku biti dragoceni, moguće će misao pomoći korigirati, mnogog će možda navesti na posve novi put. Na koncu ovo delo nije knjiga, što se uzimlje u ruku tek u nestašici znanja, da se u nju zagleda, što piše rečnik te da se nakon ubaveštenja spremi sa zaključkom: rečnik piše..., ne ovo je delo više, jer ono svojim podacima i svojim komentarom produbljuje naše znanje, daje nam poticaj i sili nas na mišljenje te u punom smislu promiče našu nauku.

Većeslav Heneberg.

PALAČA SANDALJA HRANIĆA U DUBROVNIKU.

Kad je Sandalj Hranić ustupio Dubrovačkoj republici svoju polovinu konavoske župe sa Donjom Gorom i Vitalinom, poklonila mu je republika, među ostalim, i jednu kuću svoja vlastelina Smiđa Gradića, koja se graničila sa jednom već ranije Sandalju darovanom kućom. Tom prilikom, 29. juna 1419. god., obavezala se dubrovačka vlada »tei polače našim pinezmi krasno i mnogo slavno časno nakititi, napraviti urediti, kako da je na videnje da su gospotske polače«.

Izvesni zaplet koji su nastali poslije toga i u samom Konavljju i uostaloj Bosni, onemogućie Dubrovčanima, da ostanu u svojoj polovini župe, pa prema tom, naravno, i da pridu izvršavanju preuzete obaveze. Ali, kad je 1420. Sandalj i po drugi puta ustupio svoj dio župe i omogućio Dubrov-

čanima da ga zaposednu, obećala mu je republika 20. maja pokloniti i treću kuću, onu kaluđerica Sv. Marije od anđela, koja je pre pripadala plemiću Vuku Soviću, i ukrasiti je o svom trošku isto kao i one dve prve.

I, doista, već u julu 1420. počinju većanja o kreditima i načinu za popravku Sandaljeve kuće. Plemić Nikola Pucić dobio je 23. jula naredbu, da tačno ispita šta sve mora da se uradi i da svoj predlog, na pismeno, podnese senatu. U slučaju da ne izvrši ovu naredbu trebao je Pucić da plati 25 perpera globe. On je posao shvatio ozbiljno i odmah ga preduzeo. U jesen, 13. oktobra, već se moglo većati o njegovim predlozima. Oni su glasali ovako: Vrata palače mora da se pomoću tri ili četiri stepenice obrnu pre-

ma moru. Dve sobe drugog sprata treba napraviti dva prozora arapskog stila (»due fenestre saracine ad arma«) između njih da bude pozlaćeni cimer. U dve sobe tog istog sprata, koje su blizu sale, treba načiniti dvojna vrata. Između tih soba, »u mezaninu«, valja probiti vrata, da se kroza njih može proći iz jedne sobe u drugu. Stara kuća Sandaljeva sagradit će se isto kao i Gradićeva i spojiti se s njom. Svi ti predlozi primljeni su; samo je Malo Veće s rektorom dodalo 5. decembra, da se u kući sagradi još i čatrnja.

U leto naredne godine počeli su u veliko radovi na kući. 22. avgusta odobreno je, da mogu majstori, o državnom trošku, poslati nekog »sve do Senja« po janiju za kuću. U leto 1422, stavljeni su na kuću, sa zapadne strane, oluci, koji će sprovoditi vodu u čatrnju. 15. oktobra, odlučilo se, da bude »boltana«. Isti dan rešavalo se, da se nađe majstor, koji će praviti »cimer«, i da se s njim ugovori plata. 6. novembra odlučilo se, da stepenice budu od kamena i široke šest pedalja. U decembru je rešeno, da kameni balatorij na kući izradi majstor Bonino iz Milana. Idućeg proleća, 21. aprila 1423., dat je kredit od 150 perpera, da se u Mlecima kupi zlato i azur za ukras Sandaljeve kuće. U aprilu 1425. još su se određivali krediti za željeznu ogradu za balkonatu. Kad je krajem januara i početkom februara 1426. bio u Dubrovniku kao gost republike, Sandalj je lično mogao videti šta je sve uređeno i kazati svoje primedbe. Da ga još više dobrovolje Dubrovčani su mu sami ponudili tom prilikom: da mu naprave jedan arhivolat sličan onom na kneževskoj palači; pozlaćen cimer na fasadi kao na crkvi; i da mu u jednoj sobi naprave nebo i po njemu stave pozlaćene zvezde. Ovo poslednje izgleda da se mnogo sviđalo Sandalju.

Radovi su na kući nastavljeni i docnije 10. juna 1428. izvinjavali su se dubrovački poslanici Sandalju, da je rad morao jedno vreme biti obustavljen radi kuge u Mlecima, odakle se nabavljao izvestan materijal. Savetovali su mu tom prilikom, da se ne »ravi lođeta, koja bi zaklanjala lepotu kapije i prozora prvoga sprata, a služila bi imače, kao sabiralište sve nečisti. Sandalj se nije dao ubediti tim razlozima; i onda je 3. avgusta republika rešila, da mu ispuni i tu želju, određivši za loggiu kredit 1000 perpera. — 23. maja mogao je dubrovački poslanik kod Sandalja sa izvesnim pomosom kazati velikom vojvodi bosanskom, kako se stranci dive krasnoj zgradi u »via del Sepolcro« i sa interesom pitaju kome pripada. U ostalom, Sandalj se sam još i ranije oduševljavao krasnom velikom salom, koju su mu udesili.

Sandalj je nesumnjivo bio zadovoljan svojim posedom, i ako ga nije mogao neposredno uživati. Ali je i zanimljivo i karakteristično, da on, pored svega svog velikog imanja, nije podigao sličnu palaču i u svojoj zemlji. Njegove kule u Ključu, Samoboru i Blagaju bile su više gradovi, nego prijatna obitavališta. Nijedan izveštaj stranih poslanika ili putnika ne govori o kakvoj lepoti tih vrletnih kula, koje su sa vrha stena, kao orlušine gledale na pitome doline i raskrsnice puteva ispod njih.

Pred kraj života Sandalj je bio zaželio, da u Dubrovniku, o svom trošku podigne jednu crkvu i bolnicu. Republika je, posle izvesnog kolebanja, primila tu ponudu i bila donekle voljna i da je pomogne, ali je smrt došla, da u aprilu 1435. povuče krst preko svih želja i namera već iznurenog bosanskog vojvode.

Dr. Vladimír Čorović.

GROB HANIBALA LUCIĆA.

Gianbattista Novak je u svojoj studiji »Alcune lezioni«, Zara, 1874. napisao i ovo o grobu Hanibala Lucića: »Otac je Hanibalov imao svoj sopstveni grob u Hvaru u crkvi Sv. Marka O. O. Dominikanaca, koji i danas postoji, sa sledećim natpisom: »Sepulcrum Antonii Licii Haeredum. Et Successorum ejus«, a Antun, Hanibalov sin imao je drugi, načinjen 1575. u crkvi Blaž. Gospe »delle grazie«, koji isto tako još postoji.« (g. 37, 38.). Gianbattista Novak ne spominje ništa gde je Hanibal pokopan, ali se iz njegovog teksta razume da je Hanibal pokopan u grobu svog oca.

Nije mi poznato da je ovo mišljenje G. B. Novaka itko posle proverio. Zbog toga, jer je u ovome G. B. Novak pogrešio, hoću

da tu pogrešku ispravim. G. B. Novaku nisu bila poznata dva dokumenta, koja mi imamo pri ruci: testamenat Hanibala Lucića i testamenat Julije, žene, sina Hanibalova, Antuna Lucića, pa je ovaj revni i savesni ispitivač nehotice pogrešio. Mi ćemo ovde da utvrdimo istinu uprav na osnovu spomenutih testamenata, nadgrobnih ploča, koje se u Hvaru nalaze, vizitacije Valierove i popisa aniversaria O. O. Franciskana u Hvaru.

U svom testamentu, 1553. god., određuje Hanibal Lucić tačno mesto gde će da bude pokopan ovako: »Delle exequie parimente ordino che 'l corpo mio sia sepolito nella gesia di s. Maria 'le Grazie ove giace el padre mio et altri della mia gesta paterna dove el